

Målet idag för luftvårdsarbetet är i hög grad inriktat på människans hälsa

partiklar

kväveoxider

kolväten

ozon

Men när luftvårdsarbetet en gång inleddes dominerade helt andra frågor

Två eminenta svenska forskare med olika verksamhetsområden blev banbrytande när luftvårdsfrågor började uppmärksammas i Europa mitten av 60-talet

- Den ene var prof. Svante Odén, SLU, som i DN 24 oktober 1967 skrev en artikel om försurning av mark och vatten. Den svenska regeringen tog starkt intryck av artikeln.

Odén hade tillgång till ett brett internationellt mätnätverk i Europa.

Odén påvisade att svavelutsläpp på kontinenten och i England var orsaken till försurningen i Sverige och Norge.

Artikeln blev startskottet för ett svenskt-norskt samarbete inom försurningsområdet.

Den andre forskaren var prof. Cyrill Brosset, CTH, som börjat arbeta med SO₂ och partiklar i luft redan i slutet på 50-talet

- Brossets arbete har i hög grad lagt grunden till IVL: s forskning inom luftvårdsområdet där han var verksam till 85-årsåldern.

Till Brossets lärjungar hör bl. a.

Göran A Persson som vid Naturvårdsverket blev chef för Luftvårdsbyrån- senare forskningschef och VD för Mistra

Peringe Grennfelt, i många år forskningschef vid IVL och sammanhållande för flera svenska och internationella luftvårdsprojekt och delaktig i EU: s luftvårdsarbete.

Från 1967 och fram till 1972

- Naturvårdsverket bildades 1967 och därmed fanns en fackmyndighet som tog omhand de vetenskapliga rönen och som kom att få egna forskningsmedel
- Sverige tar i FN: s Generalförsamling initiativ till dess första miljövårdskonferens, officiellt stöd från USA. Men Storbritannien, USA, Italien, Belgien, Nederländerna och Frankrike ville egentligen förhindra FN: s inflytande på miljöområdet och vissa Sydländer var tveksamma. Sovjetunionen och andra östländer medverkade i förberedelserna men inte i konferensen 1972 i Stockholm.
- 113 nationer deltog i konferensen som kallades *Only one earth*
- En rapport om försurning läggs fram - *Air pollution across national boundaries* - och möts med skepsis. En replik från Göran A Persson gav dock en öppning.....

Trögt åren närmast efter Stockholmskonferensen 1972...

- Ett svenskt-norskt OECD-projekt om utbredning och spridning av försurande ämnen kom igång och avrapporterades 1977.
- Helsingforsavtalet om nedrustning, mänskliga rättigheter samt ekonomi, vetenskap och miljö gav inga direkta öppningar.
- Men 1978 inbjöd Sovjetunionen Gro Harlem Brundtland för samtal om försurningsfrågan.
- Brundtland ville få till stånd en internationell konvention om försurande utsläpp och sökte en allians med Sverige. Sovjet positivt
- Starka tvivlare och motståndare fanns som Frankrike, Västtyskland och Storbritannien.
- Konventionen kunde inte realiseras utan samarbete med vetenskapen

Konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar, LRTAP, skrevs under 13 november 1979 av:

34 europeiska länder

Kanada och USA

UNECE

Det svenska engagemanget i LRTAP blev i många år stort exempelvis genom:

Lars Björkbom som ordförande i förhandlingsgruppen

Lars Lindau som ordförande i den tekniska kommittén

Lars Nordberg som ansvarig för sekretariatet

IVL och Peringe Grennfelt när det gäller leveranser

LRTAP trädde i kraft 1983

Olika protokoll beskriver närmare vad som skall åstadkommas

- Det första protokollet (1985) gällde SO₂ och att utsläppen skulle minska med 30 % till år 1993. För Europa var dock den ursprungliga tanken att nå en minskning med 43 %.
- Skogsskador hade tillkommit liksom att Europas kulturarv var hotat
- Stora åtgärder riktades mot kraftindustrin, som 1985 huvudsakligen var en reglerad marknad utan nämnvärd konkurrens. Den svenska kraftindustrin slöt upp på Naturvårdsverkets linje i sin europeiska lobbyorganisation.
  - ✓ Ett stort steg togs när avsvavlingsgips accepterades som byggmaterial, men motstånd från främst Storbritannien fanns även inom detta område.
  - ✓ Sveriges el- och värmeproduktion ändrades genom riklig tillgång på kärnkraftel

Det andra protokollet skrevs under i november 1988 och gällde NO_x.

Åtagande om att inte öka utsläppen som efter 1994 inte skulle överskrida 1987 års värden.

- En arbetsgrupp kring kritiska belastningsgränser föreslogs av Sovjetunionen.
- Västeuropa ville däremot införa andra koncept såsom BAT
- En arbetsgrupp tillsattes med namnet Working Group on Abatement Strategies.
- Kostnadseffektiva åtgärder blev en strategi.
- Integrated Assessment Modelling blev ett arbetsredskap som visade vägen till nya protokoll och så småningom Göteborgsprotokollet.
- EU: s Takdirektiv (2001) och Göteborgsprotokollet behandlar samma frågor.

Först i slutet av 1990-talet kom frågor kring exempelvis tungmetaller, organiska föroreningar och partiklar med i bilden.

Frågor kring människors hälsa har därefter uppmärksammats allt mer och varit ett huvudtema för Luftvårdsförbundet.

Samarbetet politik och vetenskap blev en framgång för konventionen.
Men vilka faktorer var avgörande för detta?

- kombinationen av politisk vilja och relevanta utsläppsminskningar baserade på vetenskap var en faktor.
- det flexibla och kreativa sätt på vilket man inom konventionen använde vetenskaplig kunskap för att utforma åtgärdsstrategier.
- politiker, byråkrater, forskare och NGO:s från olika länder möttes och lärde av varandra. Viktigt för alla att i tid leverera underlag.
- nätverket av forskare och politiker innebar något av ett kollektivt minne, en delad historia och en förståelse.
- nya tekniska lösningar för emissionsminskningar utvecklades inom industrin

Hur det gått till den här gången och vilka frågor som Sverige drivit kommer vi att få höra mer om under resten av dagen.